

Gustaf Nordenskiöld (1868-1895)

Den berömda nationalparken Mesa Verde i Colorado, USA har sin historia intimt förknippad med ung svensk geolog med stort intresse för arkeologi; Gustaf Adolf Erik Nordenskiöld. Han var son till Adolf Erik Nordenskiöld - berömd för åtta forskningsresor till Arktis och nationalhjälte för sin seglats genom Nordostpassagen med "Vega". Genom sin far hade Gustaf en naturlig ingång till det akademiska upptäcktsresandet. På en av faderns Svalbard-expeditioner som Gustaf deltagit i, hade han fått tuberkulos som han 1891 rest till USA för att bota. I Denver hade Gustaf hört rykten om den klippstad med fornindianska grottestäder vid berget Mesa Verde i södra Colorado, som tre år tidigare av en händelse upptäckts av två cowboys. Platsen befann sig då nästan orörd i det tillstånd i vilket invånarna lämnat den då de ca. 1300 övergav staden. Gustaf blev vän med Richard Wetherill och fick ha familjens ranch vid foten av Mesa Verde som bas, men mest bodde han bland klippboningarna. Han hade tänkt stanna "blott omkring en vecka", men blev kvar i fyra månader.

Gustaf Nordenskiöld gjorde flera betydelsefulla utgrävningar i Mesa Verde på anasazi-indianernas forntida boplatser. Att som Gustaf, bara 22 år gammal, vara den förste vetenskapsmannen vid Cliff Palace måste ha känts stort. Han skrev bl.a. "Väl förtjänar denna ruin sitt namn, ty med sina runda torn och höga ljusa murar - trotsande tidens förstörelse - liknar den på afstånd ett sagans trollslopp". Gustaf var som forskare före sin tid, då han olik sin samtid, samlade prov på alla belägg för mänsklig verksamhet på platsen och inte bara geologiska och mineralogiska fynd. Han fann t.ex. "fragment av skinn och bomullstyg, snören av yuccafibrer, sandaler av yuccablåd, lerkärl, majs, verktyg av ben och trä samt stenredskap" som han bokförde.

Gustaf organiserade utgrävningarna, katalogiserade objekten och gjorde perfekta ritningar över ruinerna med alla rum nummerade och presterade analyser som i stort håller än i dag. Gustaf var också en av dåtidens första forskare som insåg fotografiets betydelse för forskningen och han var en mycket skicklig fotograf, vilket märks av de professionella bilder han tog vid utgrävningarna av Mesa Verde. Redan 1893, två år efter besöket, publicerade han sitt imponerande portfolioverk "Ruiner af Klippboningar i Mesa Verdes Cañons" med foton, ritningar, analyser och en resebeskrivning.

Vid sin återkomst till Stockholm medförde han en samling på 600 föremål och mer än 200 glas- och nitratnegativ. Den finske läkaren och samlaren H.F. Antell hann köpa föremålssamlingen och negativerna av Gustaf och genom hans testamentariska förordnande kom de 1893 i finska statens ägo. Gustaf själv testamenterade alla sina fynd till Nationalmuseums samlingar i Helsingfors innan han tragiskt dog 1895 av sin tuberkulosjukdom, endast 26 år gammal. Trots en del kritiska synpunkter på att Gustaf tog alla dessa fynd med sig till Sverige (han blev faktiskt arresterad och fick så småningom betala en borgen för att bli frikänd) så ledde ironiskt nog hans transport av utgrävda fynd ur landet till ett ökat engagemang för att skydda USA:s kultur- och naturarv. 1906 kom en förtärligt lagstiftning och samma år gav president Roosevelt Mesa Verde nationalparksstatus.

Gustaf Nordenskiöld är fortfarande en mycket respekterad person i Mesa Verde. Han ses som den första vetenskapsmannen som besökte Mesa Verde och arkeologer anser än idag att han gjorde ett föredömligt och noggrant arbete med att systematiskt dokumentera fyndplatserna. Han etablerade också nya metoder för utgrävningarna som andra kunde fortsätta. Under 2006 och särskilt den 29 juni, firades 100-årsjubileum av Mesa Verde som nationalpark med många extra aktiviteter och festligheter. Den för Gustaf så hedrande 100-årsjubileumsställningen hänger fortfarande kvar i Far View Visitor Center.

Gustaf föddes i juni 1868, son till Adolf Erik Nordenskiöld och Anna Mannerheim. Han växte upp i Stockholm och på föräldrarnas gård Dalbyö som en av fyra syskon. 1893 gifte han sig med Anna Rudolfina Smitt 1893 och fick dottern Eva Amalia född 1894. Gustafs hälsa blev allt sämre under slutet av 1894 och på våren 1895 när han reste med tåg mot Jämtland för att få vila och frisk luft, hittas han död i sin kupé den 6 juni 1895. Han ligger begravd på Västerljungs kyrkogård nära Dalbyö, bredvid sin far Adolf Erik Nordenskiöld.

Sammanställning Louise Nordenskiöld, 200810-09

Källor:

Wikipedia, den fria encyklopedin

Claes Nordenskiöld, Kulturrådet nr 2/95, Statens Kulturråd